

**8D01703 – «Шетел тілі: екі шет тілі» білім беру бағдарламасы бойынша
философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін
Елеусіз Айгүл Бейбітқызының
«Exploring EFL Teachers’ Media Literacy in Kazakhstan: A Case Study»
тақырыбында жазылған диссертациялық жұмысына
ресми рецензенттің жазбаша пікірі**

р/н №	Критерийлер	Критерийлерге сәйкес келуі (жауаптың біреуін сызыңыз)	Ресми рецензент ұстанымының негіздемесі (ескертуді курсивпен бөліп көрсетіңіз)
1.	Диссертация тақырыбы (оның бекітілген күні) ғылымды дамыту және/немесе мемлекеттік бағдарламалар бағытына сәйкес келеді	1.1 Ғылымды дамытудың басым бағыттарына немесе мемлекеттік бағдарламаларға сәйкестігі: 1) Диссертация мемлекеттік бюджеттен қаржыландырыла-тын жоба немесе мақсатты бағдарлама шеңберінде орындалды (жобаның немесе бағдарламаның атауы мен нөмірін көрсету) 2) Диссертация басқа мемлекеттік бағдарлама шеңберінде орындалды (бағдарламаның атауын көрсету) 3) <u>Диссертация Қазақстан Республикасының Үкіметі жанындағы Жоғары ғылыми-техникалық комиссия бекіткен ғылымды дамытудың басым бағытына сәйкес келеді</u> (бағыт көрсетілсін)	Диссертация Қазақстан Республикасы Үкіметінің жанындағы Жоғарғы ғылыми-техникалық комиссиямен бекітілген ғылымды дамытудың 2026-2028 жылдарға арналған басым бағыттарының ішінде «Елдің зияткерлік әлеуеті» атты төртінші бағыттың екінші тармақшасы «Психология, білім беру және ғылымтану» атты негізгі бағытымен сәйкес келеді.
2.	Ғылым үшін маңыздылығы	Жұмыс ғылымға айтарлықтай үлес <u>қосады</u> /қоспайды және оның маңыздылығы жақсы <u>ашылған</u> /ашылмаған	Жұмыс ғылымға маңызды үлес қосады. Қазақстан контекстінде ағылшын мұғалімдерінің медиасауаттылығы дербес зерттеу нысаны ретінде жүйелі қарастырылған еңбектер аз. Автор медиасауаттылықты теориялық тұрғыдан талдап, оны тіл оқыту тәжірибесімен байланыстырып, жаңа ғылыми білім қалыптастырған. Еңбекте халықаралық теориялық модельдер (мысалы, Potter, Hobbs, UNESCO frameworks) мен қазақстандық жағдай салыстырылып, жаңаша интерпретация жасалған.
3.	Өз бетінше жұмыс істеу қағидаты	Өз бетінше жұмыс істеу деңгейі 1) <u>Жоғары</u> ; 2) Орташа; 3) Төмен; 4) Өз бетінше жұмыс істеу жоқ	Диссертациялық зерттеу автордың дербес ғылыми ойлауын және өз бетінше зерттеу жүргізу қабілетін толық көрсетеді. Автор зерттеу сұрағын анықтау, теориялық негіздерді талдау, әдіснамалық конструкцияны жасау, деректерді жинау, талдау және интерпретациялау кезеңдерінің барлығында өзіндік ғылыми позиция ұсынады. Бұл деңгей PhD жұмысына қойылатын талаптарды толық қанағаттандырады.
4.	Ішкі бірлік қағидаты	4.1 4.1 Диссертацияның өзектілік негіздемесі: 1) <u>негізделген</u> ; 2) Ішінара негізделген	Өзектілік қазіргі мұғалімдердің медиасауаттылыққа қатысты кәсіби жауапкершілігі, цифрлық ортадағы оқу материалдарының көбеюі және жалған ақпараттың білім сапасына әсері

		3) негізделмеген.	арқылы дәлелденген. Өзектілік тұжырымдары халықаралық зерттеулермен және ұлттық саясат құжаттарымен ұштасады.
		4.2 2 Диссертацияның мазмұны диссертация тақырыбын көрсетеді: 1) көрсетеді; 2) ішінара көрсетеді 3) көрсетілмеген	Мазмұн толық сәйкес келеді. Барлық тараулар зерттеу сұрағына бағытталған. Әдеби шолу, әдіснама және нәтижелер логикалық байланыста құрылған. Әдеби шолу медиасауаттылықтың концептуалдық негізін ашса, эмпирикалық бөлім мұғалімдердің нақты тәжірибесін сипаттайды.
		4.3. Мақсаты мен міндеті диссертация тақырыбына сәйкес келеді: 1) сәйкес келеді; 2) ішінара сәйкес келеді; 3) сәйкес келмейді;	Мақсат пен міндеттер айқын, дәл және зерттеу логикасына сәйкес берілген. Медиасауаттылықты анықтау, оның деңгейін бағалау және кәсіби қызметтегі рөлін анықтау зерттеу мақсатымен толық сәйкес.
		4.4 Диссертацияның барлық бөлімдері мен ережелері логикалық тұрғыдан өзара байланысты: 1) толықтай өзара байланысты; 2) ішінара байланысты; 3) өзара байланыс жоқ;	Теориялық негіздер әдіснамамен байланысқан, нәтижелер мен талдау қорытындыларды қисынды түрде қолдайды.
		4.5 Автор ұсынған жаңа шешімдер (принциптер, әдістер) дәлелді және белгілі шешімдермен салыстырғанда бағаланады: 1) критикалық талдау бар; 2) ішінара талдау бар; 3) талдауда өз пікірлерін білдірмейді, бірақ басқа авторлардың дәйексөздері келтірілген; 4) талдау жоқ.	Автор медиасауаттылықтың халықаралық модельдерін салыстырып, олардың Қазақстан жағдайына бейімделуін сыни тұрғыда бағалайды.
5.	Ғылыми жаңалық принципі	5.1 Ғылыми нәтижелер мен ережелер жаңа ма? 1) толықтай жаңа; 2) ішінара жаңа (жаңалық 25-75%); 3) жаңа емес (жаңалық 25%)	Автор Қазақстандағы ағылшын мұғалімдерінің медиасауаттылығын алғашқылардың бірі болып кешенді түрде сипаттаған. Жаңалықтың елеулі бөлігі эмпирикалық деректер арқылы дәлелденген.
		5.2 Диссертацияның қорытындылары жаңа ма? 1) толықтай жаңа; 2) ішінара жаңа (жаңалық 25-75%); 3) жаңа емес	Қорытындылар медиасауаттылықтың педагогикалық тәжірибедегі рөлін көрсетіп, оны кәсіби даму бағдарламаларына енгізу қажеттігін жаңа ғылыми дәлелдермен негіздейді.
		5.3 Техникалық, технологиялық, экономикалық немесе басқару шешімдері жаңа және негізделген: 1) толықтай жаңа; 2) ішінара жаңа (жаңалық 25-75%); 3) жаңа емес (жаңалық 25%)	Диссертацияда ұсынылған шешімдер толық техникалық немесе экономикалық сипатта, мектепшілік басқару, цифрлық инфрақұрылымды жетілдіру, технологияны педагогикалық мақсатта реттеу, және медиасауаттылықты дамытуға арналған басқарушылық тетіктерді қайта қарау бойынша жаңа тәсілдер ұсынылады. Жаңалығы мына жерден көрінеді: 1) мектеп деңгейінде медиасауаттылықты қолдау жүйелерін (mentorship, school-based PD, этикалық регламенттер) енгізу;

			<p>2) технологияны пайдалану бойынша мектепшілік басқару саясатын әзірлеу;</p> <p>3) аудандар арасындағы инфрақұрылымдық теңсіздіктерді азайтуға арналған басқарушылық ұсыныстар;</p> <p>4) медиасауаттылықты институционалдық жоспарлауға енгізу қажеттілігін дәлелдеу.</p> <p>Бұл шешімдер қазақстандық білім беру жүйесінде бұрын ғылыми тұрғыда жүйеленбеген, бірақ халықаралық тәжірибелерге сүйене отырып қайта құрастырылған.</p>
6.	Негізгі тұжырымдардың дұрыстығы	<p>Барлық негізгі тұжырымдар ғылыми тұрғыдан маңызды дәлелдерге негізделген/негізделмеген немесе жеткілікті түрде негізделген (qualitative research және өнер және гуманитарлық ғылымдар бойынша дайындық бағыттары үшін)</p>	<p>Негізгі тұжырымдар эмпирикалық материалдармен сенімді дәлелденген. Автор сұхбатты мазмұндық жағынан талдаудың қазіргі әдістерін дұрыс қолданған. Кодтау, сандық-сапалық интерпретация, үлгілерді салыстыру ғылыми талаптарға сай рәсімделген.</p>
7.	Қорғауға шығарылатын негізгі ережелер	<p>Әрбір ереже бойынша келесі сұрақтарға жеке жауап беру қажет:</p> <p>7.1 Ереже дәлелденген бе?</p> <p>1) дәлелденген;</p> <p>2) біршама дәлелденген;</p> <p>3) керісінше дәлелденді;</p> <p>4) дәлелденбеген;</p> <p>5) ағымдағы тұжырымдамада Ереженің дәлелденгенін тексеру мүмкін емес.</p> <p>7. Тривиальды ма?</p> <p>1) иә;</p> <p>2) жоқ;</p> <p>3) ағымдағы тұжырымдамада ереженің тривиальдылығын тексеру мүмкін емес.</p> <p>7.3 Жаңалық болып табылады ма?</p> <p>1) иә;</p> <p>2) жоқ;</p> <p>3) ағымдағы тұжырымдамада ереженің тривиальдылығын тексеру мүмкін емес.</p> <p>7.4 Қолданылу деңгейі:</p> <p>1) тар;</p> <p>2) орташа;</p> <p>3) кең;</p> <p>4) ағымдағы тұжырымдамада ереженің тривиальдылығын тексеру мүмкін емес.</p> <p>7.5 Мақалада дәлелденген бе?</p> <p>1) иә;</p> <p>2) жоқ;</p> <p>3) ағымдағы тұжырымдамада ереженің тривиальдылығын тексеру мүмкін емес..</p>	<p>Ережелер толық дәлелденген, тривиальды емес, жаңалығы нақты көрінеді. Қолданылу аясы кең деңгейде, себебі зерттеу нәтижелері ағылшын мұғалімдеріне ғана емес, медиа сауаттылықты дамытуға бағытталған жалпы педагогикалық бағдарламаларға да пайдалы.</p>
8.	Сенімділік принципі Пайдаланылған әдебиеттер мен ұсынылған ақпараттардың сенімділігі	<p>8.1 Әдістемені таңдау негізделген немесе әдістеме жеткілікті егжей-тегжейлі сипатталған</p> <p>1) иә;</p> <p>2) жоқ.</p>	<p>Диссертацияда таңдалған зерттеу әдістемесі зерттеу мақсаты мен сұрақтарына толық сәйкес келеді. Автор сапалық зерттеу тәсілін, атап айтқанда кейс-стади дизайнын орынды қолданған. Зерттеуші әр әдісті жеке-жеке сипаттайды және сипаттау барысында белді халықаралық</p>

		зерттеулерге, ғалымдардың еңбектеріне сүйеніп сілтеме жасайды. Әдіснамалық бөлімде деректер жинау тәсілдері, іріктеу логикасы, интервью құрылымы, зерттеу өрісінің сипаттамасы және этикалық талаптардың сақталуы егжей-тегжейлі көрсетілген. Кодтау процедурасы мен талдау кезеңдері жүйелі түрде берілген. Бұл әдістеменің жеткілікті негізделгенін дәлелдейді.
	8.2 Диссертациялық жұмыстың нәтижелері ғылыми зерттеулердің заманауи әдістерін және компьютерлік технологияларды қолдана отырып деректерді өңдеу және түсіндіру әдістерін қолдана отырып алынды: 1) <u>иә</u> ; 2) жок.	Автор сапалық деректерді өңдеуде қазіргі ғылыми тәжірибеде кеңінен қолданылатын тақырыптық талдау әдісін пайдаланған. Талдау индуктивті және дедуктивті бағыттарда жүргізілуі зерттеудің әдіснамалық сенімділігін күшейтеді. Сонымен қатар NVivo секілді кәсіби бағдарламалық жасақтаманы пайдаланып, кодтау, категория жасау және деректерді визуализациялау жүзеге асырылған. Бұл диссертацияда компьютерлік технологиялардың ғылыми стандарттарға сай қолданылғанын дәлелдейді. NVivo бағдарламасымен жұмыс істеу нәтижелердің сенімділігін арттырып, зерттеу логикасын күшейтеді.
	8.3 Теориялық тұжырымдар, модельдер, анықталған қатынастар мен заңдылықтар эксперименттік зерттеумен дәлелденді және расталды (педагогикалық ғылымдар бойынша дайындық бағыттары үшін Нәтижелер педагогикалық эксперимент негізінде дәлелденді): 1) <u>иә</u> ; 2) жок.	Диссертацияда медиасауаттылық жөніндегі халықаралық теориялық модельдер қазақстандық ағылшын мұғалімдерінің кәсіби тәжірибесі арқылы салыстырылып, эмпирикалық деректермен расталған. Автор мұғалімдердің медиа контентті пайдалану, шынайы ақпаратты жалған ақпараттан ажырату, медиаталдау дағдыларын қолдану тәжірибелерін талдау арқылы теориялық модельдердің қолданылу аясы мен өзектілігін нақты көрсетеді. Теориялық тұжырымдар мен эмпирикалық материал арасында анық сәйкестік орнатылған, бұл диссертациялық зерттеудің ғылыми сенімділігін арттырады.
	8.4 Маңызды мәлімдемелер өзекті және сенімді ғылыми әдебиеттерге сілтемелермен <u>расталған</u> / ішінара расталған/расталмаған	Диссертациядағы негізгі теориялық және аналитикалық тұжырымдар қазіргі халықаралық ғылыми әдебиеттермен жан-жақты негізделген. Автор Scopus және Web of Science базаларындағы салмақты зерттеулерді, медиасауаттылық жөніндегі отандық және шетелдік алдыңғы қатарлы авторларды жүйелі түрде пайдаланған. Әдебиеттер тізімі өзектілігімен ерекшеленеді, соңғы 5–10 жылдағы ең маңызды ғылыми дереккөздер қамтылған. Бұл мәлімдемелердің

			теориялық тұрғыдан сенімді негізделгенін көрсетеді.
		8.5 Маңызды мәлімдемелер өзекті және сенімді. Ғылыми әдебиеттер сілтемелерімен расталған / ішінара расталған/расталмаған	Автор ұсынған пайымдаулар тек теориялық негіздерге ғана емес, сонымен қатар педагогика, тіл оқыту, цифрлық білім беру және медиасауаттылық салаларындағы беделді ғылыми мектептердің зерттеулеріне сүйенеді. Зерттеу барысында жасалған тұжырымдар бұған дейінгі ғылыми нәтижелермен салыстырылып, солармен үндестірілген. Бұл әдебиетке жасалған сүйеністің сенімділігін және автор позициясының ғылыми дәлдігін арттырады.
9	Практикалық құндылық принципі	9.1 Диссертацияның теориялық мағынасы бар 1) иә; 2) жок.	Зерттеудің теориялық мағынасы айқын. Автор медиасауаттылық ұғымын педагогикалық контексте қайта қарастырып, оны ағылшын мұғалімдерінің кәсіби құзыреттілігінің құрамдас бөлігі ретінде теориялық тұрғыдан негіздеген. Диссертацияда медиасауаттылықтың классикалық модельдері салыстырылып, олардың құрылымдық элементтері мұғалім тәжірибесіне сәйкес қайта интерпретацияланған. Осы арқылы автор қазақстандық жағдайдың ерекшеліктерін ескере отырып, медиасауаттылықтың теориялық типологиясына жаңа мазмұн енгізген. Жұмыс педагогикалық ғылымдағы медиасауаттылық мәселесін кеңейтеді және теориялық білім қорын толықтырады.
		9.2 Диссертацияның практикалық маңызы бар және алынған нәтижелерді практикада қолдану ықтималдығы жоғары: 1) иә; 2) жок.	Зерттеудің практикалық маңызы жоғары. Мұғалімдердің медиасауаттылық деңгейін нақты сипаттайтын нәтижелер білім беру ұйымдарының біліктілікті арттыру бағдарламаларын жетілдіруге тікелей қолдануға болады. Автор мұғалімдердің медиаконтентпен жұмыс істеу дағдыларындағы қиындықтарды және кәсіби қажеттіліктерін анықтап, оны шешуге бағытталған ұсыныстар әзірлеген. Нәтижелер жалпы орта білім беру жүйесінің цифрлық трансформация талаптарына жауап береді. Практикалық ұсыныстарды біліктілікті арттыру курстарында, университеттердегі «Шет тілі» білім беру бағдарламаларында және мектепшілік әдістемелік жұмыстарда қолдануға толық мүмкіндік бар. Яғни зерттеу нәтижелерінің практикалық имплементациясы нақты және қолданылу ықтималдығы жоғары.

		<p>9.3 Тәжірибеге арналған ұсыныстар жаңа:</p> <p>1) <u>толықтай жаңа</u>;</p> <p>2) ішінара жаңа (жаңалары 25-75%);</p> <p>3) жаңа еместері (жаңалығы 25%)</p>	<p>Диссертациядағы ұсыныстар педагогикалық практика үшін толықтай жаңа сипатқа ие. Жаңалығы автордың медиасауаттылықты дамытуға арналған ұсыныстарды үш деңгейге бөліп ұсынуынан көрінеді: мектеп деңгейі, жергілікті білім бөлімдері және мұғалім даярлайтын жоғары оқу орындары. Ұсыныстар тек техникалық дағдыларды жетілдіруді ғана емес, мектептегі кәсіби мәдениетті, этикалық нормаларды, инфрақұрылымдық теңсіздіктерді, жасанды интеллект құралдарын пайдалану сапасын, мұғалім автономиясын және медиасауаттылықты оқытудың тұтас педагогикалық логикасын қамтиды. Диссертация ұсынған тәжірибеге бағытталған ұсыныстар құрылымы, мазмұны, қолданылу аясы және кешенділігі тұрғысынан толықтай жаңа ғылыми-практикалық моделді білдіреді.</p>
10.	Жазу және ресімдеу сапасы	<p>Академиялық жазылым сапасы:</p> <p>1) <u>жоғары</u>;</p> <p>2) орташа;</p> <p>3) ортадан төмен;</p> <p>4) төмен.</p>	<p>Академиялық жазылым сапасы жоғары. Тілдік сауаттылық, құрылым, стиль талапқа сай. Әдебиеттер тізімі халықаралық стандарттарға (APA 7th edition) сәйкес рәсімделген.</p>
11.	Диссертацияға ескертулер	<p>Диссертация толықтай ағылшын тілінде жазылған, ал сұхбаттар мен фокус-топтардың қай тілде жүргізілгені көрсетілгенімен, аударма үдерісі қалай жүзеге асқаны, әсіресе бастапқы тіл мен аударылған мәтін арасындағы дәлдікті қамтамасыз ету тәсілдері толық ашылмаған (мысалы, аудармада meaning checking, back-translation, peer-checking қолданылды ма?).</p> <p>Сапалық зерттеулерде деректердің тілдік табиғаты маңызды рөл атқарады. Сондықтан қандай тілде жазылғаны және аудару кезінде мағынаның сақталуын қамтамасыз ету жолдары туралы қысқа қосымша түсіндіру жұмыстың әдіснамалық транспаренттілігін арттыра түсер еді.</p> <p>Бұл ескерту жұмыстың ғылыми сапасын төмендетпейді, тек зерттеу деректерінің сенімділігін күшейтуге арналған редакциялық толықтыру ретінде ұсынылады.</p>	

Жоғарыда айтылғандарды ескере отырып, Елеусіз Айгүл Бейбітқызының 8D01703-«Шетел тілі: екі шетел тілі» білім беру бағдарламасы бойынша дайындалған «Exploring EFL Teachers' Media Literacy in Kazakhstan: A Case Study» тақырыбындағы диссертациялық жұмысы философия докторы (PhD) дәрежесін алуға лайық деп есептеймін.

Ербол Сармурзин,
PhD, Ассистент профессор,
Басқарма мүшесі, Стратегиялық даму жөніндегі проректор,
Бөкетов атындағы Қарағанды ұлттық зерттеу университеті

Күні: 18.11.2025

ҚОЙЫЛҒАН ҚОЛДЫ РАСТАЙМЫН

УП ведущий специалист Р.У. Набаева И.
[Signature]